

СТАНОВИЩЕ

От доц. Д-р Клара Герогиева Докова, дм
Заместник - декан на Факултет "Обществено здравеопазване",
Медицински университет "Проф. Д-р П. Стоянов" – Варна

Относно: Защита на дисертационен труд на тема: „Профилактика на онкологични заболявания в България. Възможности за скрининг в малки и отдалечени населени места“ от д-р Нигяр Сахлим Джафер за присъждане на образователна и научна степен "Доктор" в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1. Медицина, научна специалност "Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията".

Със Заповед № Р-109-47/09.02.2017 г. на Ректора на МУ-Варна съм избрана за член на Научното жури, със Заповед № Р-109-74/06.03.2017 г. е определено да изготвя становище.

По процедурата: Д-р Нигяр Джафер е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка в докторска програма "Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията" в Катедрата по социална медицина и организация на здравеопазването при Медицински университет Варна със Заповед № Р 109-296/16.10.2015 г. Положила е успешно изпит за докторантски минимум на 18.01.2016 г. На основание решение на катедрения съвет относно готовността за публична защита (Протокол № 61/20.12.2016 г.) и решение на ФС на Факултета по обществено здравеопазване (Протокол № 107/3.02.2017 г.) е отчислена с право на защита със Заповед № Р 109-47/ 9.02.2017 г. Изискванията на ЗРАСРБ, ПРАСРБ и ПРАС на МУ-Варна са изпълнени.

Биографични данни за докторанта: Д-р Нигяр Сахлим Джафер се дипломира първо като медицинска сестра през 1985 г., а през 1992 г. завършва медицина в Медицински университет - гр. Варна. Придобива специалност по вътрешни болести през 1999 г. и професионална квалификация "Здравен мениджмънт" през 2002 г. Провела е редица специализации в България и чужбина в областта на: Джендър проблеми и решаването им (2006 г. Холандия), Управление на конфликти (2004 г. България), местни финанси и самоуправление 2002 г. (САЩ) и др. Ползва активно турски, руски и английски езици.

Професионалният ѝ път започва като участъков лекар в гр. Цар Калоян и в Центъра за спешна и неотложна медицинска помощ гр. Разград. От 1999 г. е последователно кмет на община Цар Калоян (1999 – 2003), консултант в сдружение „Толерантност“ по проблемите на здравеопазването и социалните дейности, медицински консултант в „Алианс Медика“ (2003 – 2005). В периода 2005 – 2014 г. е народен представител в 40-то, 41-во и 42-ро Народно събрание на Р. България, като заема длъжностите: Председател и Зам.-председател на Комисията по здравеопазване съответно в 42-ро и 40-то Народно събрание. Към момента д-р Нигяр Джафер е медицински консултант в „Наймекс груп“ ЕООД и ръководи екип по проект БГ 07 "Инициативи за обществено здраве" финансиран от Норвежки финансов механизъм.

Д-р Джафер има активна обществена дейност като председател на организационен комитет за отбелязване на Европейска седмица за борба с рака на маточната шийка и член на инициативния комитет за промяна на имунизационния календар на РБ.

Общо описание на дисертационния труд: Представеният за рецензия дисертационен труд отговаря на изискванията, посочени в Закона за развитие на академичния състав и Правилника за неговото приложение. Съдържа 152 стандартни машинописни страници, онагледен е с 26 таблици и 25 фигури. Направени са 7 приложения. Библиографията съдържа 204 източника, от които 41 на кирилица и 163 на латиница.

Актуалността на темата на дисертационния труд се определя от две основни причини: На първо място е голямото значение на онкологичните заболявания за болестния товар в глобален аспект, в това число и за нашата страна. Този факт е причина за приемане на официални документи, препоръчващи въвеждане на популяционен скрининг за рак на млечната жлеза (РМЖ) и рак на маточната шийка (РМШ) в Европейския съюз, но в България до момента препоръките не са реализирани. Втората причина за актуалността на темата е фокусът върху малките и отдалечени населени места, които обичайно остават в периферията на научните интереси на изследователи базирани в големи университетски центрове.

Литературният обзор е добре структуриран, включва четири раздела и завършва с обобщаващи изводи. Направен е обстоен анализ на епидемиологията на онкологичните заболявания поставени във фокуса на дисертационния труд: рак на млечната жлеза и маточната шийка както в национален така и в международен план. Демонстрирана е широка осведоменост за политиката и организацията на скрининга на РМЖ и РМШ в страните по света, като с вещина са изведени най-добрите примери от Европейския съюз. Използваните съвременни литературни източници илюстрират актуалната осведоменост на докторантката. Специално внимание заслужава задълбоченият исторически преглед на организацията на профилактиката на онкологичните заболявания в България, който извежда на преден план проблемите в малки и отдалечени населени места поставени в целта на дисертационния труд.

Целта на дисертационния труд е точно и ясно формулирана. Произтичащите от целта четири задачи (като последната е с две подзадачи) обхващат в пълнота поставения проблем. Работните хипотези са ясно формулирани и съответстват на задачите.

Методика: За изпълнението на целта и задачите са проведени три проучвания с разнообразна методология, което придава специфична комплексност на използваните научни методи.

Първото е срезово проучване на нагласите, информираността и профилактично поведение сред 2016 жени от областите София, Силистра и Разград в периода от м. март до м. юни 2015г.

Второто проучване представлява скрининг за РМШ и РМЖ, чрез който се тества специфична организация на профилактичните изследвания, включваща местната власт, представители на местната общност като медиатори между прицелното население и здравните екипи и мобилни екипи за малките и отдалечени населени места. Ефективността на организационния модел е оценена чрез активността на участието на жените в скрининговите изследвания и по-точно като относителен дял

на прегледаните от общия брой на поканените жени. Проучването позволява оценка на болестността от РМШ и РМЖ за изследваните групи.

Третото проучване анализира системата за вторична онкологична профилактика в България въз основа на исторически преглед, качествено проучване на мнението на експерти от системата и SWOT анализ;

Резултати:

Резултатите са структурирани в три раздела съгласно описаните три проучвания, като начинът на представянето им съответства на спецификата на използваните методи.

По отношение на първото количествено проучване изследваната извадка е описана задълбочено. Резултатите са адекватно онагледени с таблици и фигури. Използвани са подходящи статистически методи. Впечатляващо голямо е значението на медиите и глобалната мрежа като източник на здравна информация. Задълбочено е анализиран фактът, че различните социално-демографски групи имат различни предпочитания и практики относно това откъде получават здравна информация. Очаквани са резултатите за по-ниска информираност за онкологичните заболявания сред жените с по-ниска степен на образование и различията в профилактичното поведение. Декларираните положителни нагласи за участие в профилактични прегледи независимо от етническа принадлежност и местоживеене извеждат на преден план значението на информираността и достъпа до здравни услуги като бариера за реализиране на профилактичното поведение.

Във второто проучване внимание заслужава постигнатият висок обхват на скрининговите изследвания не само в столицата, но и в малките населени места с по-значителен дял на основните етнически групи турско и ромско население. Високата степен на участие в скрининг доказва, че предложеният организационен модел за скрининг в малки и отдалечени населени места работи и висок обхват на вторичната профилактика е възможен. Висока стойност имат прецизно докладваните (с 95% интервали на доверителност) резултати за болестността от РМЖ и РМШ в малки и отдалечени населени места.

В третото, качествено изследване също се използва подходящ начин за обобщаване на събраната информация, илюстрирана с думите на респондентите - експерти. В допълнение е направен и SWOT анализ, чрез който са изведени силните, слабите страни, възможностите и заплахите за развитие на онкологичната помощ в България.

Висока оценка заслужава разделът "Обсъждане", в който формулираните във втората част работни хипотези са анализирани и оценени на база на получените резултати, пречупени през призмата на класическите принципи на популационния скрининг. Този анализ дава основание на автора да отхвърли макар и частично някои от работните хипотези.

Изводите са ясно формулирани, следват поставените задачи и логически произтичат от получените резултати. Формулираните препоръки към Министерство на здравеопазването, Министерски съвет и Българската асоциация по онкогинекология са реалистични и конструктивни. Те касят необходимостта от нормативни промени, създаване на стандарт за скрининг и организационната структура на системата за онкологична профилактика.

Публикации във връзка с дисертационния труд:

Д-р Джафер представя 4 пълнотекстови публикации и един доклад от научен форум с отпечатано резюме. Тя е самостоятелен или първи автор във всички научни публикации, което е доказателство за личния принос на докторанта.

Автореферат: Авторефератът е изготвен според изискванията и отразява напълно съдържанието на дисертационния труд.

Лични впечатления: Личните ми впечатления от съвместната работата с д-р Джафер я характеризират като целеустремен, последователен, изключително отговорен и стриктен в научната работа изследовател. Считам, че натрупаният изследователски опит и чувствителността към прецизността на научните анализи обогати по своеобразен начин макро-погледа на здравния политик. Ангажирането с научна работа на обществено активни хора е един от преките пътища към реализиране на здравна политика основана на научни доказателства. Искрено вярвам в мотивацията и пожелавам на д-р Джафер сили в генерирането на подкрепа за практическо осъществяване на модела за популационна профилактика на РМШ, РМЖ, който предлага в научната си разработка.

Заклучение: Представеният дисертационен труд е на актуална тема, изпълнен е прецизно на високо методологично ниво, включва мащабни изследвания, със значими теоретични и приложни приноси. Той покрива напълно изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за развитие на академичния състав на МУ-Варна. Всичко това ми дава основание да дам положително становище и убедено да предложа на уважаемите членове на Научното жури да присъдят на д-р Нигяр Сахлим Джафер образователната и научна степен “Доктор” по научната специалност “Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията”, в професионално направление 7.1. Медицина, от област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт.

26.03.2017

гр. Варна

изготвил становището:

доц. д-р Клара Георгиева Докова, дм